

Dienstverlening openbare bibliotheken aan het primair onderwijs

Onderzoeksresultaten BOP-enquête Samenwerking primair onderwijs, 2017-2018

Maart 2019

Colofon

Uitgever
Koninklijke Bibliotheek
Prins Willem-Alexanderhof 5
2595 BE Den Haag

Informatie
bop@kb.nl

© Koninklijke Bibliotheek, Den Haag 2019

› Inhoudsopgave

▪ Samenvatting	4
▪ Aanbevelingen de Bibliotheek <i>op school</i>	5
▪ Inleiding	6
1. Doelgroep en leden	7
2. Samenwerking primair onderwijs	8
3. Leesbevordering	9
4. Informatievaardigheden en mediawijsheid	11
5. Collectie	13
6. De Bibliotheek <i>op school</i>	14
7. Personeel	16
8. Financiering	17
9. Knelpunten en successen	18
▪ Technische toelichting	19

Klik op een hoofdstuk om direct naar een pagina te gaan.

› Samenvatting

Het onderzoek 'Samenwerking primair onderwijs' brengt in kaart hoe de dienstverlening van openbare bibliotheken eruit ziet voor het primair onderwijs. Dit gebeurt in landelijke programma's zoals de Bibliotheek *op school*, maar ook in door de bibliotheek zelf ontwikkelde programma's en initiatieven.

In totaal hebben 138 bibliotheken deelgenomen aan het onderzoek. Deze bibliotheken verzorgden in het schooljaar 2017-2018 activiteiten en programma's op het gebied van leesbevordering (voor 75% van de scholen in het werkgebied), informatievaardigheden (44%) en mediawijsheid (33%). Op het gebied van leesbevordering organiseren de bibliotheken net als voorgaande schooljaren voornamelijk activiteiten en informatiebijeenkomsten voor de kinderen, ouders en leerkrachten. Het aanbod op het gebied van informatievaardigheden en mediawijsheid is voornamelijk op de kinderen en ouders gericht.

Naast activiteiten en bijeenkomsten boden de bibliotheken ook ondersteuning bij de vormgeving van het onderwijs. In schooljaar 2017-2018 werd met 2.200 van de samenwerkende scholen een leesplan opgesteld, een lichte stijging ten opzichte van 2016-2017. Het aantal scholen waarmee de bibliotheken mediaplannen hebben opgesteld, is nagenoeg gelijk gebleven (13%).

Bij de samenwerking rondom leesbevordering, informatievaardigheden en mediawijsheid maken scholen en bibliotheken ook veel gebruik van de collectie. Per leerling zijn er gemiddeld 7 papieren boeken beschikbaar. De collectie is in het primair onderwijs meestal eigendom van de school zelf (33%), of gecombineerd eigendom (28%). In vergelijking met 2016-2017 is de collectie minder vaak eigendom van de bibliotheek (22%).

Naast de reguliere samenwerking met scholen in het primair onderwijs, is de bibliotheken ook gevraagd naar hun samenwerking met scholen volgens de aanpak de Bibliotheek *op school*. Om tot een compleet beeld te komen van het aantal scholen dat deelneemt aan de Bibliotheek *op school*, is vanuit Kunst van Lezen een aanvullende inventarisatie uitgevoerd onder de bibliotheken die niet hebben deelgenomen aan dit onderzoek.

Van de 147 basisbibliotheken in Nederland werken 128 (87%) samen met de aanpak, ongeveer een tiende (13%) doet dit niet. Het totaal aantal scholen waarmee wordt samengewerkt volgens de Bibliotheek *op school* (fase 1 – 4) komt op 3.043 scholen in Nederland (44%); dat zijn 230 scholen meer dan in 2016-2017. Het totale bereik van de Bibliotheek *op school* komt daarmee uit op circa 655.000 leerlingen, uitgaande van een gemiddelde van 221 leerlingen per reguliere school en 120 in het SBO en (V)SO.

Het meest voorkomende knelpunt dat bibliotheken ervaren in de samenwerking met het primair onderwijs is evenals vorig schooljaar onvoldoende financiering (65%). De samenwerking wordt voornamelijk gefinancierd door de bibliotheken en de scholen zelf, evenals voorgaande schooljaren. De bibliotheken maken veelal structureel budget vrij voor de samenwerking met het primair onderwijs. De scholen leveren voornamelijk een bijdrage per product of dienst of per leerling.

Naast financiering is ook personele bezetting bij de bibliotheek een veel genoemd knelpunt (64%). Sinds 2017-2018 is dit in meer bibliotheken een knelpunt in de samenwerking met het primair onderwijs. Ondanks dat hebben vrijwel alle responderende bibliotheken personeel beschikbaar voor de dienstverlening aan het primair onderwijs. Dit zijn met name onderwijsspecialisten, maar ook leesconsulenten, lees- en mediaconsulenten (combifunctie) en/of projectleiders / programma-coördinatoren. Gemiddeld zetten de bibliotheken 3 fte in voor de samenwerking met het primair onderwijs: 1 fte minder dan voorgaand schooljaar. Dit verklaart mogelijk de stijging in het aantal bibliotheken dat onvoldoende personeel beschikbaar heeft voor de samenwerking met het primair onderwijs.

De Bibliotheek *op school* is onderdeel van het leesbevorderingsprogramma Kunst van Lezen dat in opdracht van het ministerie van OCW uitgevoerd wordt door Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek (KB).

› Aanbevelingen de Bibliotheek op school

Naar aanleiding van deze rapportage doet het kernteam van de Bibliotheek *op school* de volgende aanbevelingen op het gebied van de Bibliotheek *op school*:

Beleid

Plezier in lezen is het middel om de taalontwikkeling bij kinderen te stimuleren en moet daarom hoog op de beleidsagenda (blijven) staan bij gemeente en onderwijs. Blijf met deze organisaties in gesprek en blijf het belang van lezen en leesplezier onderstrepen. Zet de resultaten uit de Monitor in om je verhaal kracht bij te zetten en vraag waar nodig de POI voor ondersteuning.

Financiering

Wanneer de urgentie van leesbevordering duidelijk is bij de partners, krijgt het gesprek over structurele financiering een andere invalshoek. Wellicht zijn er binnen de gemeente ook andere partners te vinden dan de ambtenaren van onderwijs en cultuur.

Formatie

Let bij de samenstelling van het educatieve team op de verhouding tussen het aantal leesconsulenten en onderwijspecialisten. In de handleiding [Talentontwikkeling en kwaliteit van medewerkers BoekStart en de Bibliotheek op school](#) adviseren we hoe een team samengesteld kan worden dat met veel overtuiging, kennis en plezier werkt aan leesbevordering op school of in het kinderdagverblijf.

› Inleiding

Bibliotheken leveren een belangrijke bijdrage aan leesbevordering en mediawijsheid. Dit doen ze onder andere in samenwerking met scholen in het primair onderwijs. Dit gebeurt in landelijke programma's zoals de Bibliotheek *op school*, maar ook in door de bibliotheek zelf ontwikkelde programma's en initiatieven.

In deze rapportage worden de belangrijkste bevindingen van de BOP-enquête 'Samenwerking primair onderwijs, 2017-2018' gepresenteerd. In de zomer van 2018 is met deze enquête de stand van zaken geïnventariseerd rondom de samenwerking van bibliotheken met het primair onderwijs (basisonderwijs en speciaal (basis)onderwijs). In aanvulling op voorgaande metingen biedt de meting over het schooljaar 2017-2018 zicht op de ontwikkeling van de dienstverlening.

De in deze rapportage gepresenteerde resultaten hebben betrekking op 138 van de 147 benaderde (basis)bibliotheken. Hoewel de bibliotheken onderling sterk van omvang en karakter van elkaar verschillen, kunnen op hoofdniveau uitspraken voor de totale populatie gedaan worden. Interessante verschillen tussen diverse typen bibliotheken worden in dit rapport tekstueel benoemd, maar zijn van indicatieve waarde.

Primair onderwijs

In Nederland valt het primair onderwijs uiteen in vier typen:

- Basisonderwijs (BO) voor kinderen van 4 tot en met 12 jaar.
- Speciaal basisonderwijs (SBO) voor kinderen van 4 tot en met 12 jaar voor wie vaststaat dat een zodanige orthopedagogische en orthodidactische benadering aangewezen is, dat zij op een speciale school voor basisonderwijs moeten worden opgevangen.
- Speciaal onderwijs (SO) voor kinderen van 4 tot en met 12 jaar met een handicap, stoornis of ziekte die speciale zorg nodig hebben.
- Voortgezet speciaal onderwijs (VSO) voor kinderen van 12 tot en met 20 jaar met een handicap, stoornis of ziekte die speciale zorg nodig hebben. Volgens OCW telt deze groep mee met het primair onderwijs en is daarom als doelgroep in deze BOP-rapportage meegenomen.

In de vragenlijst van deze BOP-meting wordt onderscheid gemaakt tussen basisonderwijs, speciaal basisonderwijs (SBO) en speciaal onderwijs (SO en VSO). Dit is een andere indeling dan de meting van 2016-2017, waarin geen onderscheid werd gemaakt tussen speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs. Hierdoor zijn de resultaten over 2016-2017 en 2017-2018 niet volledig met elkaar vergelijkbaar. Waar mogelijk worden de resultaten in deze rapportage visueel en/of tekstueel vergeleken met de meting 2016-2017.

Daar waar dit relevant is, hebben we dit onderscheid tussen de typen onderwijs ook in deze rapportage terug laten komen. Voor alle overige tabellen en grafieken wordt met primair onderwijs zowel het basisonderwijs (BO), het speciaal basisonderwijs (SBO) en het (voortgezet) speciaal onderwijs ((V)SO) bedoeld.

Kunst van Lezen

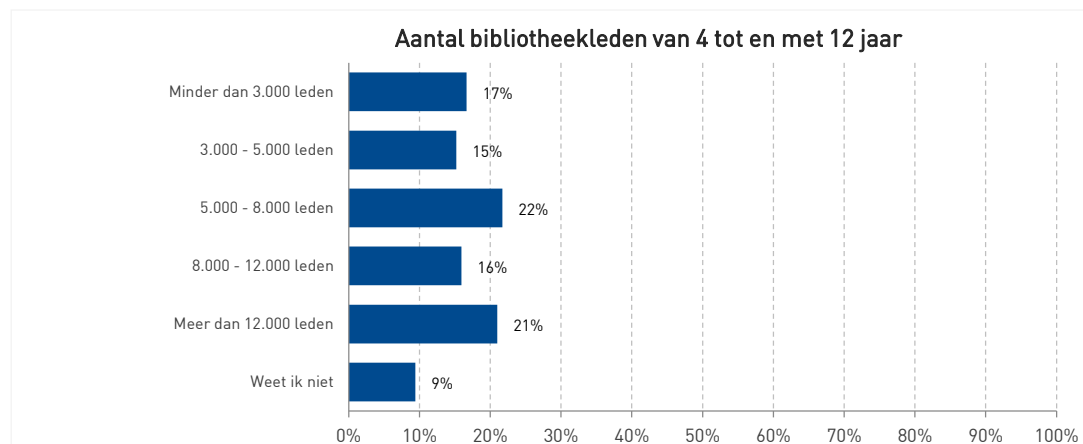
Het ministerie heeft voor Kunst van Lezen als onderdeel van Tel mee met Taal een aantal streefresultaten afgesproken. De hoofddoelstelling is het bereiken van 1 miljoen kinderen tussen 0 en 12 jaar met leesbevorderingsactiviteiten. Kunst van Lezen hanteert daarom als definitie de leeftijd 0 tot 12 jaar. Om die reden worden de VSO-scholen niet meegeteld in de cijfers die door Kunst van Lezen worden gerapporteerd. In de BOP-enquête 'Samenwerking primair onderwijs, 2017-2018' worden VSO-scholen wel meegenomen in het totale primair onderwijs.

Tel mee met Taal is het actieprogramma van de ministeries van OCW, SZW en VWS. Het loopt van 2016 tot en met 2018 en is opgezet om laaggeletterdheid te voorkomen en te bestrijden. Eind 2018 is het programma met een jaar verlengd. Kunst van Lezen is verantwoordelijk voor de preventieve aanpak van laaggeletterdheid via de programma's BoekStart en de Bibliotheek *op school*.

1. Doelgroep en leden

Doelgroep samenwerking primair onderwijs: 1,7 miljoen kinderen in Nederland

Op 1 januari 2018 waren er bijna 1,7 miljoen kinderen in de leeftijd van 4 tot en met 12 jaar in Nederland¹. Deze kinderen behoren tot de doelgroep van de dienstverlening van de bibliotheek voor het basisonderwijs (BO), speciaal basisonderwijs (SBO) en (voortgezet) speciaal onderwijs (V(SO)). Er zijn geen landelijke gegevens over het aantal bibliotheekleden in deze leeftijd; (nog) niet alle bibliotheken leveren de gegevens aan via het landelijke Datawarehouse (DWH). In dit onderzoek is daarom specifiek gevraagd naar deze aantallen: 125 van de 138 deelnemende bibliotheken hebben deze data aangeleverd. Het aantal leden van 4 tot en met 12 jaar en het aandeel leden t.o.v. het aantal inwoners varieert sterk per bibliotheek. Gemiddeld is 67% van de doelgroep lid², een lichte stijging ten opzichte van 2016-2017, toen 61% van de doelgroep lid was³.

Figuur 1: Hoeveel bibliotheekleden van 4 tot en met 12 jaar bevinden zich in het werkgebied van uw bibliotheek? (Selectie: Alle bibliotheken, n: 138 (2018)).

¹ Bron: CBS, [Statline](#).

² De doelgroep van het voortgezet speciaal onderwijs (VSO) is niet in deze berekening meegenomen, omdat de ledenaantallen voor deze doelgroep niet inzichtelijk zijn voor de bibliotheken.

³ Bij de interpretatie van deze vergelijkingen dient rekening gehouden te worden met een foutmarge van 5%. Minimale verschillen worden derhalve met voorzichtigheid geïnterpreteerd.

2. Samenwerking primair onderwijs

Bibliotheken werken samen met circa 6.000 basisscholen

In het schooljaar 2017-2018 waren er in Nederland 7.251 schoolvestigingen voor het primair onderwijs¹. In het werkgebied van de aan dit onderzoek deelnemende bibliotheken bevinden zich 6.698 basisscholen (basisonderwijs en speciaal basisonderwijs) en 313 scholen voor (voortgezet) speciaal onderwijs.

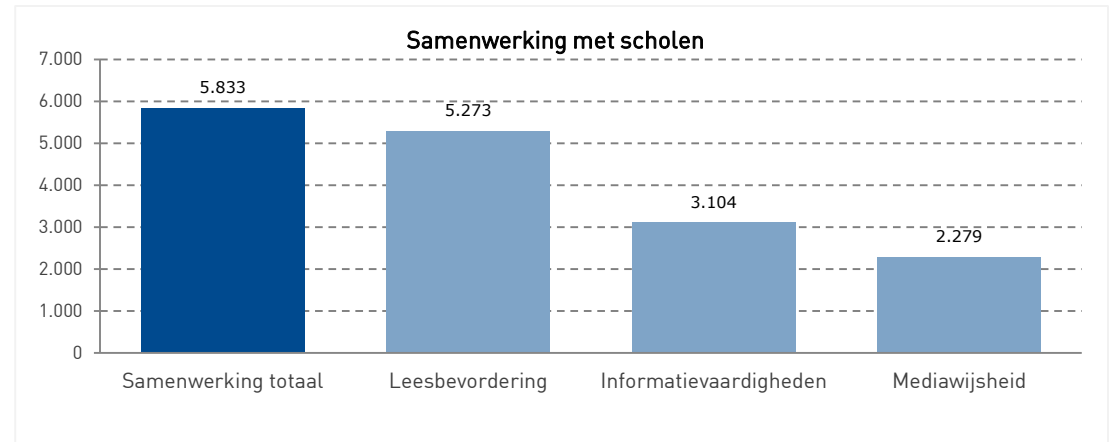
Alle 138 responderende bibliotheken werken samen met het primair onderwijs. In totaal wordt met 5.833 scholen samengewerkt (80% van alle scholen in Nederland). Hiervan wordt met 5.273 scholen samengewerkt op het gebied van leesbevordering, met 3.104 in het kader van informatievaardigheden en aan 2.279 scholen leveren bibliotheken diensten op het gebied van mediawijsheid. Het gaat hierbij zowel om samenwerking met eigen programma's als om samenwerking volgens de aanpak de Bibliotheek *op school*.

Samenwerking scholen stabiliseert

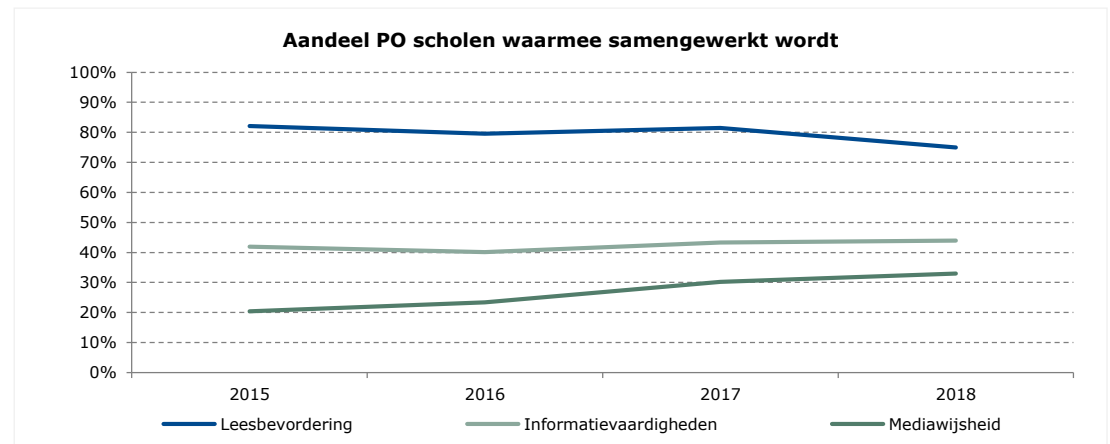
In vergelijking met de voorgaande metingen is het aandeel scholen waarmee men samenwerkt op het gebied van leesbevordering relatief gezien licht gedaald (van 81% in 2016-2017 naar 75% in 2017-2018). Op het gebied van informatievaardigheden en mediawijsheid is het aandeel constant gebleven.

¹ Bron: DUO, Adressen van alle schoolvestigingen in het basisonderwijs en (voortgezet) speciaal onderwijs.

² Dit aantal scholen is door de bibliotheken zelf opgegeven en kan daardoor voor sommige bibliotheken groter zijn dan volgens de brongegevens van DUO. Tijdelijke locaties zijn bv. niet in de adressenlijst van DUO opgenomen, maar kunnen wel door bibliotheken opgegeven zijn.

Figuur 2: Met hoeveel schoollocaties in uw werkgebied werkt u samen op het gebied van leesbevordering, informatievaardigheden en mediawijsheid (peildatum 1 juli 2018)? (Selectie: Alle bibliotheken, n: 138 (2018)).

Figuur 3: Aandeel van de scholen waarmee wordt samengewerkt, naar samenwerkingsgebied, 2015-2018.

3. Leesbevordering

Aanbod opnieuw afgestemd op kinderen, ouders en leerkrachten

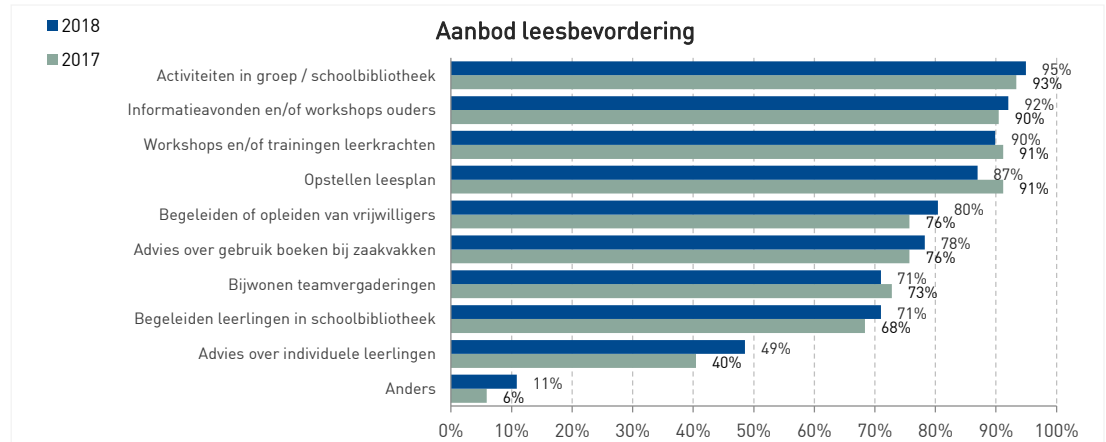
Net als vorig jaar bieden alle responderende bibliotheken producten en diensten voor het primair onderwijs aan op het gebied van leesbevordering. Het merendeel organiseert activiteiten in de groep of de schoolbibliotheek (95%), informatieavonden of workshops voor ouders (92%) en workshops voor leerkrachten (90%). Daarmee is het aanbod van de bibliotheken gericht op de gouden driehoek op het gebied van leesbevordering: de kinderen, de ouders en de leerkrachten.

Breed aanbod leesbevorderingsprogramma's

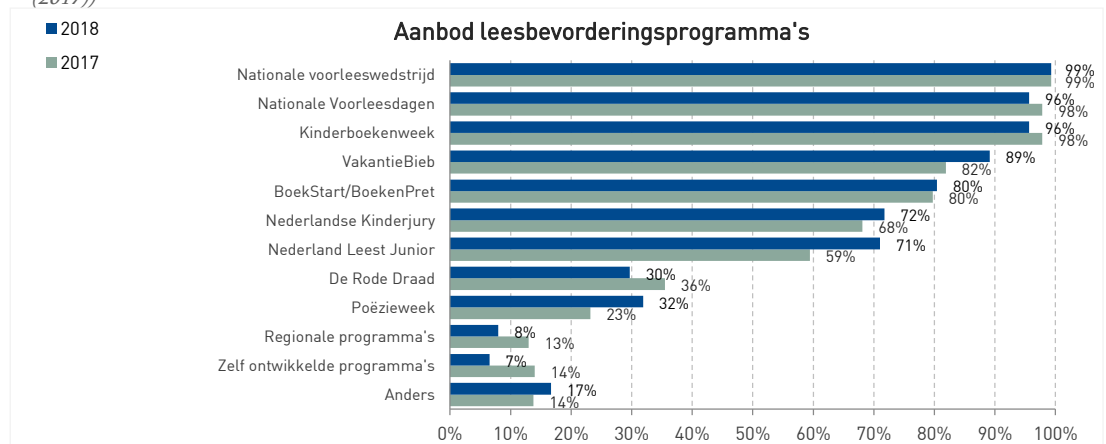
De specifieke leesbevorderingsprogramma's maken ook deel uit van de dienstverlening van alle responderende bibliotheken voor het primair onderwijs. Bijna al deze bibliotheken faciliteren bestaande leesbevorderingsprogramma's zoals de Nationale voorleeswedstrijd (99%), de Nationale Voorleesdagen (96%) en de Kinderboekenweek (96%). Gemiddeld biedt één basisbibliotheek ongeveer 6 tot 7 verschillende leesbevorderingsprogramma's aan, ongeacht de grootte van het werkgebied (in aantal inwoners). Dit aantal is onveranderd gebleven ten opzichte van vorig jaar.

Ten opzichte van 2016-2017 is opnieuw een stijging zichtbaar in het aanbod van Nederland Leest Junior (voor kinderen van 10-14 jaar). In het schooljaar voorafgaand aan de derde editie van Nederland Leest Junior geeft 71% van de bibliotheken aan deel te nemen aan de campagne (t.o.v. 59% in 2016-2017). Daarnaast is het aanbod Poëzieweek gestegen ten opzichte van 2016-2017.

Tegelijkertijd is er een afname zichtbaar in het aanbod De Rode Draad, regionale- en zelf ontwikkelde programma's. Deze afname kan het gevolg zijn van een toename aan landelijke programma's gerelateerd aan de Bibliotheek *op school* of meer geïntegreerde leesbevordering.

Figuur 4: Welke type diensten biedt uw bibliotheek bij de samenwerking met het primair onderwijs op het gebied van leesbevordering? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met scholen m.b.t. leesbevordering, n: 138 (2018), n: 138 (2017))

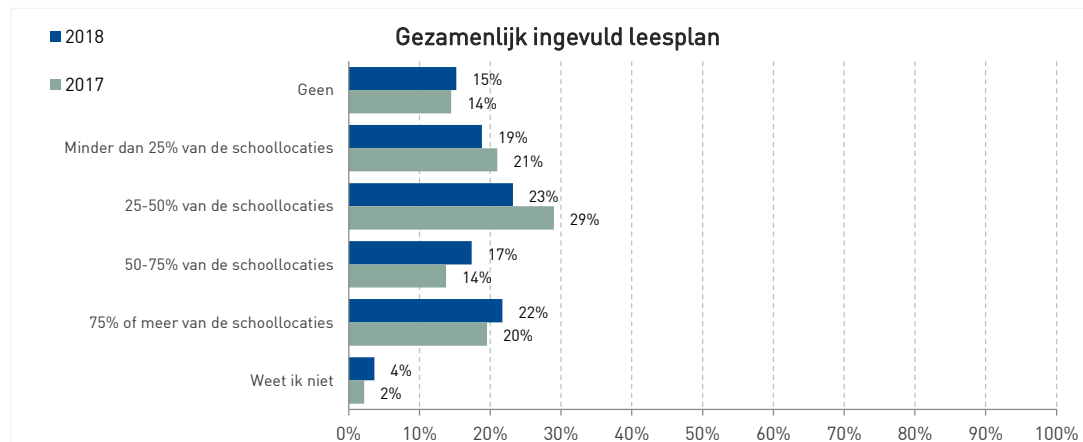

Figuur 5: Welke leesbevorderingsprogramma's biedt uw bibliotheek aan in de samenwerking met het primair onderwijs? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met scholen m.b.t. leesbevordering, n: 138 (2018), 138 (2017))

Aantal scholen waarmee leesplan wordt opgesteld licht gestegen

Gevraagd naar de dienstverlening voor het primair onderwijs, gaf 87% van de bibliotheken aan samen met scholen een leesplan op te stellen. Wanneer de bibliotheken concreet gevraagd wordt naar het aantal scholen waarmee samen een leesplan wordt ingevuld, lijkt dit percentage iets lager te liggen: 81% van de bibliotheken geeft aan samen met één of meer scholen een leesplan in te vullen.

In totaal werken de responderende bibliotheken samen met circa 2.200 scholen bij het opstellen van leesplannen. Dit is een stijging ten opzichte van vorig jaar, toen er met ongeveer 2.100 scholen werd samengewerkt om een leesplan op te stellen. Wanneer per bibliotheek berekend wordt met hoeveel van de samenwerkende scholen een leesplan wordt ingevuld, zien we dat 39% van de bibliotheken met meer dan de helft van de samenwerkende scholen een leesplan invult. Gemiddeld is het aantal scholen waarmee een leesplan wordt opgesteld 38%. Dit is gelijk gebleven ten opzichte van 2016-2017.

Figuur 6: Op hoeveel schoollocaties waarmee u samenwerkt wordt samen met uw bibliotheek een leesplan ingevuld? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met scholen m.b.t. leesbevordering, n: 138 (2018), n: 138 (2017))

4. Informatievaardigheden en mediawijsheid

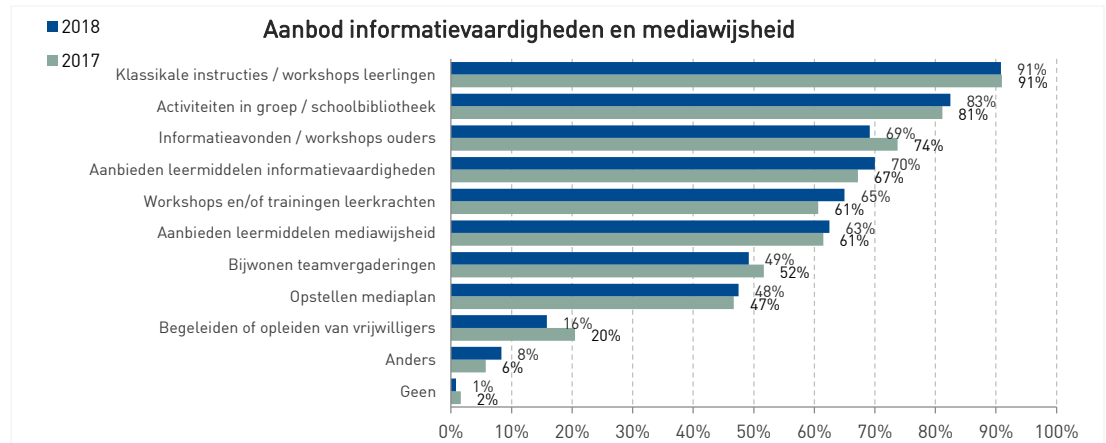
Naast leesbevordering werken bijna alle bibliotheken ook samen met scholen op het gebied van informatievaardigheden en mediawijsheid (87%). De dienstverlening omtrent informatievaardigheden is gericht op het ontwikkelen van vaardigheden die helpen bij het offline en online zoeken, vinden, beoordelen en verwerken van informatie. Het aanbod rondom mediawijsheid helpt leerlingen bij het bewust, kritisch en actief inzetten van media - digitaal en analoog - om het maatschappelijk functioneren te versterken.

Aanbod primair gericht op leerlingen en ouders

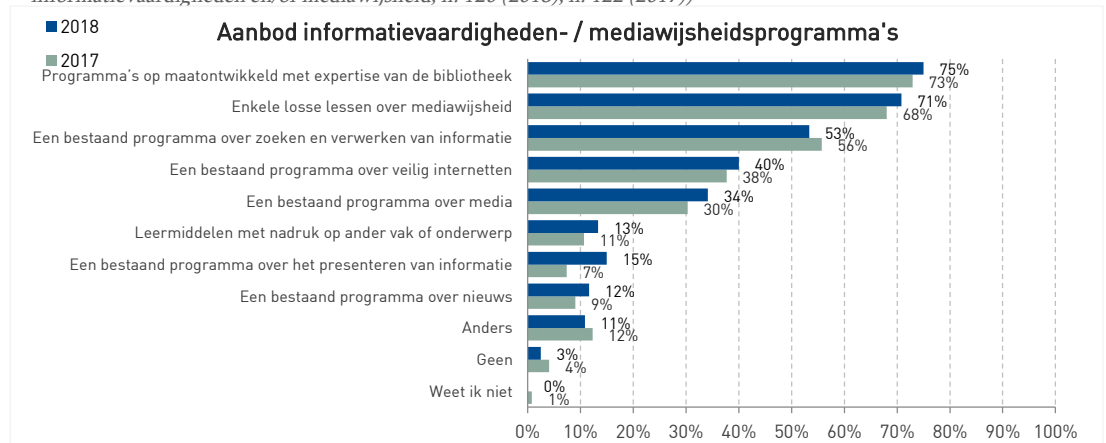
De dienstverlening van bibliotheken in het kader van informatievaardigheden en mediawijsheid bestaat voornamelijk uit activiteiten voor de leerlingen, zoals klassikale instructies en workshops (91%) en de uitvoering en ondersteuning van activiteiten in de groep en/of de schoolbibliotheek (83%). Daarnaast organiseren veel bibliotheken informatieavonden of workshops voor ouders (69%) en bieden zij leermiddelen aan rondom informatievaardigheden (70%) en/of mediawijsheid (63%). Deze dienstverlening is onveranderd gebleven ten opzichte van het voorgaande jaar.

Breed programma-aanbod rondom informatie en media

Programma's op het gebied van informatievaardigheden en mediawijsheid maken deel uit van het aanbod van 97% van de bibliotheken. Deze bibliotheken bieden veelal programma's op maat (75%) en losse lessen mediawijsheid (71%) aan. Net als de dienstverlening is het programma-aanbod gelijk gebleven ten opzichte van vorig jaar.

Figuur 7: Welke type diensten biedt uw bibliotheek voor het primair onderwijs op het gebied van informatievaardigheden en mediawijsheid? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met scholen m.b.t. informatievaardigheden en/of mediawijsheid, n: 120 (2018), n: 122 (2017))

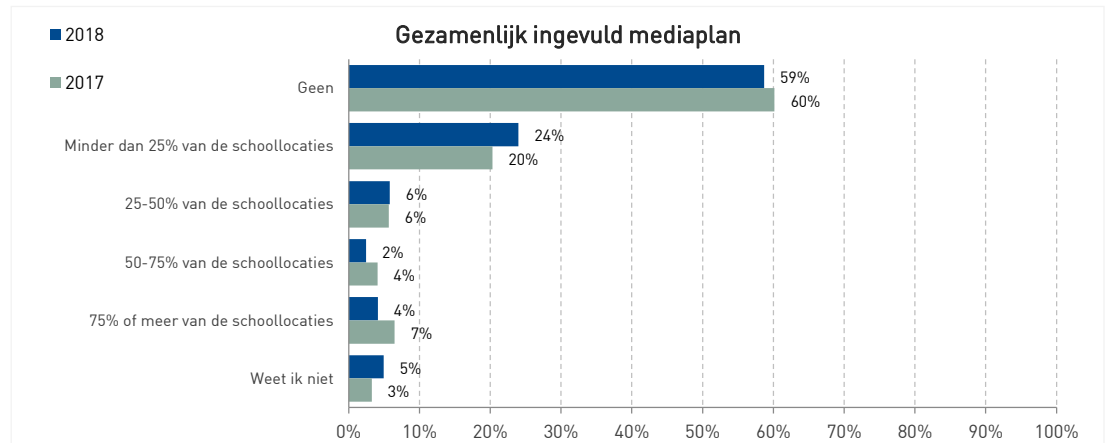

Figuur 8: Welke van de onderstaande informatievaardigheden- en mediawijsheidsprogramma's biedt uw bibliotheek aan in de samenwerking met het primair onderwijs? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met scholen m.b.t. informatievaardigheden en/of mediawijsheid, n: 120 (2018), n: 122 (2017))

Circa 400 scholen stellen mediaplan op i.s.m. bibliotheek

Gevraagd naar de dienstverlening voor het primair onderwijs, gaf 49% van de bibliotheken aan samen met scholen een mediaplan op te stellen. Wanneer de bibliotheken concreet gevraagd wordt naar het aantal scholen waarmee samen een mediaplan wordt ingevuld, lijkt ook dit percentage lager te liggen: 36% van de bibliotheken geeft aan samen met één of meerdere scholen een mediaplan in te vullen.

De responderende bibliotheken werken in totaal samen met circa 400 scholen bij het opstellen van mediaplannen. Wanneer per bibliotheek berekend wordt met hoeveel van de samenwerkende scholen een mediaplan wordt ingevuld, zien we dat de meeste bibliotheken dit met minder dan een kwart van de samenwerkende scholen invullen (24%). Gemiddeld is het aantal scholen waarmee een mediaplan wordt opgesteld ongeveer gelijk gebleven aan vorig schooljaar (13% vs. 14% in 2016-2017).

Figuur 9: Op hoeveel schoollocaties waarmee u samenwerkt wordt samen met uw bibliotheek een informatievaardigheden/mediaplan ingevuld? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met scholen m.b.t. informatievaardigheden en/of mediawijsheid, n: 120 (2018), n: 122 (2017))

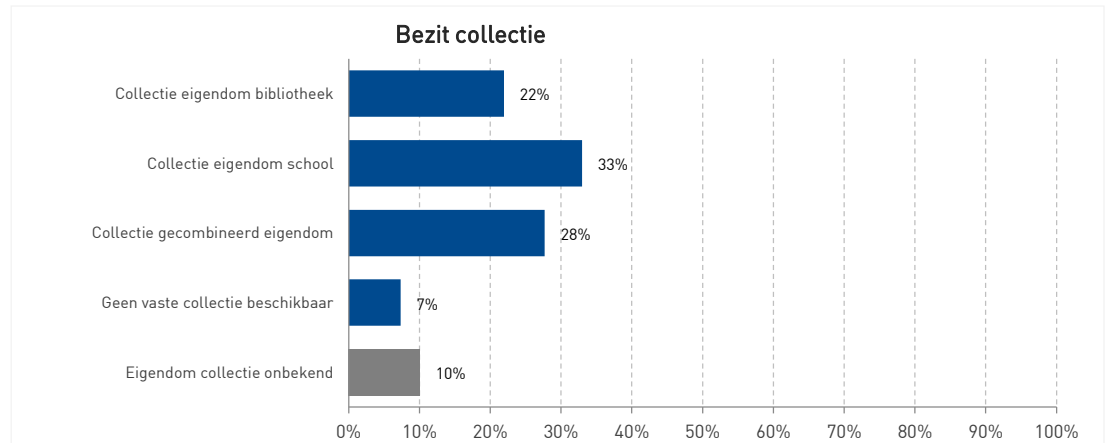
5. Collectie

Scholen vaker eigenaar collectie

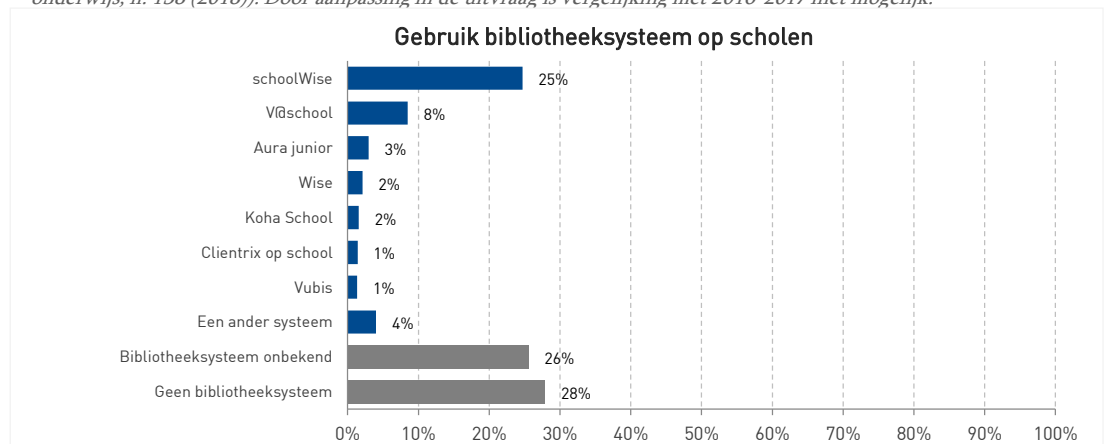
Bij de samenwerking rondom leesbevordering, informatievaardigheden en mediawijsheid maken scholen en bibliotheken gebruik van hun collectie, voornamelijk boeken. Deze collectie zetten ze in voor werkvormen als vrij lezen, voorlezen en praten over boeken. Per leerling zijn er gemiddeld 7 papieren boeken en 1 digitaal boek beschikbaar, vergelijkbaar met 2016 – 2017 toen er gemiddeld 6 papieren en 2 digitale boeken beschikbaar waren. *De resultaten voor het aantal digitale boeken zijn indicatief wegens het lage aantal bibliotheken dat deze vraag heeft beantwoord.*

In de samenwerking tussen het primair onderwijs en bibliotheken is het eigendom over de collectie verschillend geregeld. Op de meeste scholen is de collectie eigendom van de school zelf (33%). In 22% van de gevallen is de collectie eigendom van de bibliotheek, in 28% gecombineerd eigendom. 7% van de scholen heeft geen vaste collectie beschikbaar en over 10% is het eigendom van de collectie onbekend. Er is een verschuiving te zien in eigendom. In vergelijking met vorig jaar zijn minder bibliotheken en meer scholen eigenaar van de collectie.

De scholen die gebruikmaken van bibliotheeksystemen om het aantal uitleningen te registreren, maken voornamelijk gebruik van schoolWise (op 53% van de scholen waarmee wordt samengewerkt en die gebruikmaken van een bibliotheekstelsysteem). In totaal wordt er op circa 2.700 scholen waarmee de bibliotheken samenwerken, gebruikgemaakt van een bibliotheekstelsysteem. Op veel van de scholen waarmee samengewerkt wordt (totaal tenminste 5.833), worden de uitleningen echter niet via een bibliotheekstelsysteem geregistreerd. Dit is onder andere het gevolg van het eigendom van de collectie: daar waar de collectie volledig eigendom is van de school, registreert de bibliotheek in de meeste gevallen de uitleningen niet.

Figuur 10: Kunt u aangeven voor hoeveel schoollocaties waarmee u samenwerkt uw bibliotheek een collectie in bezit heeft en hoeveel schoollocaties deze collectie zelf bezitten? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met het primair onderwijs, n: 138 (2018)). Door aanpassing in de uitvraag is vergelijking met 2016-2017 niet mogelijk.

Figuur 11: Kunt u van elk van de onderstaande bibliotheeksystemen aangeven of de schoollocaties waarmee u samenwerkt gebruikmaken van dit systeem? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met het primair onderwijs, n: 138 (2018)). Door aanpassing in de uitvraag is vergelijking met 2016-2017 niet mogelijk.

6. De Bibliotheek op school

Naast samenwerking met scholen in het primair onderwijs met hun eigen programma's, is de bibliotheken ook gevraagd naar de samenwerking volgens de aanpak de Bibliotheek *op school*. Met deze aanpak, ontwikkeld en ingezet door Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek, als onderdeel van Kunst van Lezen, zorgen bibliotheek en school samen voor een verbetering van de leesmotivatie en taal- en informatievaardigheden, op basis van een aantal vastgestelde bouwstenen.

De aanpak de Bibliotheek *op school* kent de volgende 4 fasen

- 1. Verkoopgesprekken:** Er wordt begonnen met verkoopgesprekken. Dit wordt ook wel de acquisitiefase genoemd. In deze fase wordt gesproken met het bestuur, de directie en het team van de school over de inhoud, voorwaarden en planning. Er is in deze fase nog geen sprake van een de Bibliotheek *op school*. Het grootste deel van deze scholen stroomt echter wel door naar fase 2 (implementatie).
- 2. Implementatie:** Voorafgaand aan deze fase wordt een samenwerkingscontract gesloten, waarna er officieel sprake is van een de Bibliotheek *op school*. In deze fase wordt gestart met de implementatie van de aanpak. De plannen en opzet worden geïntroduceerd bij het team, de ouders en de kinderen, en een lees- en/of mediaconsulent stelt een activiteitenprogramma samen.
- 3. Operationeel:** In deze fase is de aanpak geïmplementeerd en is de lees- en/of mediaconsulent actief aanwezig op de school.
- 4. Borging:** In deze fase wordt de samenwerking geëvalueerd. Als de school wil blijven samenwerken volgens deze aanpak, dan wordt een tweede termijn opgestart.

De Bibliotheek *op school* op bijna de helft van de scholen

Om tot een compleet beeld te komen van het aantal scholen dat deelneemt aan de Bibliotheek *op school*, is vanuit Kunst van Lezen een aanvullende inventarisatie uitgevoerd onder de bibliotheken die niet hebben deelgenomen aan dit onderzoek. Van de 147 basisbibliotheken in Nederland werken 128 (87%) samen met de aanpak, ongeveer een tiende (13%) doet dit niet. In het werkgebied van deze bibliotheken zijn 5.910 scholen voor primair onderwijs volgens de KvL-telling. In totaal wordt met 3.043 scholen in Nederland samengewerkt volgens de aanpak de Bibliotheek *op school* primair onderwijs (fase 1 – 4) (51% binnen het werkgebied, 44% van totaal aan scholen). Dat zijn 230 scholen meer dan in 2016-2017. Het totale bereik van de Bibliotheek *op school* komt daarmee uit op circa 655.000 leerlingen, uitgaande van een gemiddelde van 221 leerlingen per reguliere school en 120 in het SBO en (V)SO¹.

¹ Bron: Onderwijscijfers.nl

Aantal scholen in het werkgebied	Totaal
Basisonderwijs (BO)	6.574
Speciaal basisonderwijs (SBO)	423
Speciaal onderwijs (SO/VS0)	325

Tabel 1: Aantal scholen in het werkgebied van de bibliotheken, inclusief aanvullende inventarisatie 2017-2018 (n: 147)

Totaal aantal dBos scholen	Verkenning (fase 1) ²	Samenwerking (fase 2, 3, 4)
Basisonderwijs (BO)	419	2.434
Speciaal basisonderwijs (SBO)	15	98
Speciaal onderwijs (SO/VS0)	20	48

Tabel 2: Stadia van implementatie de Bibliotheek *op school*, inclusief aanvullende inventarisatie leesbevordering, 2016-2017 (n: 147)

² Omdat bibliotheken voor fase 1 enkel is gevraagd naar aantallen scholen waarmee wordt samengewerkt op het gebied van leesbevordering en informatievaardigheden, is helaas niet vast te stellen hoeveel overlap er is tussen de samenwerking voor leesbevordering en informatievaardigheden. Het totaal aantal scholen waarmee wordt samengewerkt volgens de Bibliotheek *op school* (fase 1) is daarom tenminste 419.

Aantal dBos scholen	Verkenning (fase 1)	Samenwerking (fase 2, 3, 4)
Leesbevordering		
Basisonderwijs (BO)	416	2.088
Speciaal basisonderwijs (SBO)	15	84
Speciaal onderwijs (SO/VS0)	13	41
Informatievaardigheden		
Basisonderwijs (BO)	365	1.376
Speciaal basisonderwijs (SBO)	10	50
Speciaal onderwijs (SO/VS0)	11	14

Tabel 3: Stadia van implementatie de Bibliotheek *op school* op de gebieden leesbevordering en informatievaardigheden. (Selectie: responderende bibliotheken die samenwerken volgens dBos, n: 120)

Van het aantal scholen waarmee wordt samengewerkt volgens de Bibliotheek *op school*, bevindt het merendeel zich in de fasen *Operationeel* (fase 3) en *Borging* (fase 4). Op het gebied van leesbevordering is de samenwerking met scholen naar verhouding wat verder gevorderd dan op het gebied van informatievaardigheden. Wanneer we deze cijfers vergelijken met 2016-2017, dan is te zien dat binnen de Bibliotheek *op school* de samenwerking zowel voor leesbevordering als voor informatievaardigheden verder doorgroeit en het aandeel scholen in fase 3 en 4 toeneemt.

Met de Monitor de Bibliotheek *op school* brengen bibliotheken en scholen in kaart hoe het leesklimaat, het leesgedrag en de leesmotivatie op een school zich ontwikkelt. Er worden onder andere gegevens verzameld over het leen- en leesgedrag van leerlingen, hun informatievaardigheden en het leesbevorderend gedrag van de leerkrachten. Het aantal scholen dat deelneemt aan de Monitor voor leesbevordering is zoals verwacht groter dan voor informatievaardigheden. Niet alle scholen die samenwerken volgens de aanpak maken echter gebruik van de Monitor: voor leesbevordering neemt 72% van de scholen (1.583 scholen) met een samenwerkingscontract volgens de Bibliotheek *op school* deel aan de Monitor, voor informatievaardigheden is dit aandeel 75% (1.086 scholen). Deze cijfers liggen in lijn met de resultaten van de Monitor de Bibliotheek *op school*, met 1.610 deelnemende scholen in 2017-2018¹.

Zoals in de inleiding is aangegeven telt Kunst van Lezen alleen de scholen voor regulier, speciaal basisonderwijs (SBO) en speciaal onderwijs voor kinderen van 4 t/m 12 jaar mee en niet de VSO-scholen. In de BOP-enquête zijn VSO-scholen wel meegenomen. In tabel 6 is de opgave van Kunst van Lezen weergegeven zoals deze aan het ministerie van OCW is gerapporteerd.

¹ Bron: [Monitor de Bibliotheek op school](#) Desan

Samenwerkingsfasen dBos	Leesbevordering	Informatievaardigheden
Totale samenwerking (fase 1-4)	38%	32%
Fase 1: acquisitie	18%	24%
Fase 2: implementatie	8%	15%
Fase 3: operationeel	29%	35%
Fase 4: borging	45%	25%

Tabel 4: Kunt u aangeven hoeveel scholen waarmee u samenwerkt volgens de aanpak de Bibliotheek op school zich in de verschillende samenwerkingsfasen bevinden? (Selectie: bibliotheken die samenwerken volgens dBos, n: 120)

Aantal deelnemende scholen Monitor dBos	Leesbevordering	Informatievaardigheden
Basisonderwijs (BO)	1.512	1.044
Speciaal onderwijs (SBO/SO/VSO)	71	42

Tabel 5: Hoeveel scholen in uw verzorgingsgebied nemen deel aan de Monitor de Bibliotheek op school voor de volgende onderdelen? (Selectie: bibliotheken die samenwerken volgens dBos, n: 109)

De Bibliotheek op school - Primair onderwijs (BO, SBO en SO)	
Aantal basisbibliotheken	128
Bereik basisbibliotheken	87%
Totaal aantal hoofd- en nevenvestigingen PO	6.937
Aantal deelnemende scholen dBos	3.043
Bereik dBos scholen op totaal aantal scholen in Nederland	44%
Bereik dBos scholen op totaal scholen werkgebied dBos bibliotheken	51% ²
Gemiddeld aantal leerlingen (BO 221; SBAO 120)	217
Totaal aantal leerlingen	1.263.228
Totaal aantal leerlingen dBos	655.000
Bereik leerlingen op totaal aantal leerlingen in Nederland	52%

Tabel 6: De Bibliotheek op school primair onderwijs – regulier basisonderwijs (BO) en speciaal basisonderwijs (SBO) – t.o.v. totaal aantal scholen regulier en speciaal basisonderwijs. Bron: opgave Kunst van Lezen aan het ministerie van OCW, 2018.

²OBA en Bibliotheek Emmen worden niet meegerekend in deze cijfers omdat zij slechts met een paar scholen in hun werkgebied met de dBos aanpak werken. Deze bibliotheken zijn in de aantallen op de vorige pagina wel meegerekend.

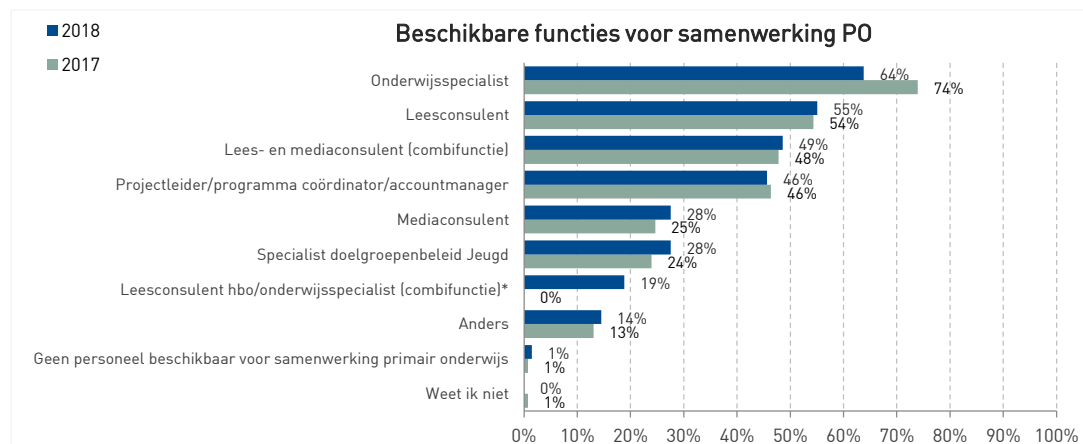
7. Personeel

Onderwijsspecialist vaak ingezet voor samenwerking primair onderwijs

Zoals te zien in figuur 12 hebben vrijwel alle responderende bibliotheken personeel beschikbaar voor de dienstverlening aan het primair onderwijs. Evenals voorgaande schooljaren zijn dit met name onderwijsspecialisten – verspreid over de functies onderwijsspecialist (64%) of leesconsulent hbo / onderwijsspecialist (combifunctie 19%) –, lees- en/of mediaconsulenten – verspreid over de functies leesconsulent (55%) en lees- mediaconsulent (combifunctie, 49%) – en/of projectleiders / programma-coördinatoren (46%).

Gemiddeld 3 fte ingezet voor samenwerking primair onderwijs

Het aantal fte dat voor de samenwerking met het primair onderwijs wordt ingezet verschilt per bibliotheek. Gemiddeld stellen bibliotheken -die personeel inzetten voor de samenwerking primair onderwijs- 3,1 fte per week beschikbaar. Hoe groter de bibliotheek, hoe hoger het aantal fte dat wordt ingezet. Het personeel dat ingezet wordt voor de dienstverlening rondom het primair onderwijs is veelal hbo-geschoold (66%).

Figuur 12: Kunt u voor de onderstaande (soortgelijke) functies aangeven of u voor de samenwerking met het primair onderwijs personeel beschikbaar heeft? *Door een toevoeging in de antwoordopties (leesconsulent hbo / onderwijsspecialist (combifunctie)) is het percentage onderwijsspecialist ten opzichte van voorgaand schooljaar lager. (Selectie: bibliotheken die samenwerken met het primair onderwijs, n: 138 (2018), n: 138 (2017)).

Aantal fte	2018	Opleidingsniveau	2017	2018
Minder dan 1 fte	15%	MBO	28%	26%
1-2 fte	19%	HBO	64%	66%
3-5 fte	29%	WO	6%	8%
5 fte of meer	11%			
Weet ik niet	26%			
Gemiddeld	3,1			

Tabel 7: Kunt u aangeven hoeveel fte per week beschikbaar is voor de samenwerking met het primair onderwijs? (Selectie: bibliotheken die personeel inzetten voor samenwerking PO n: 136)

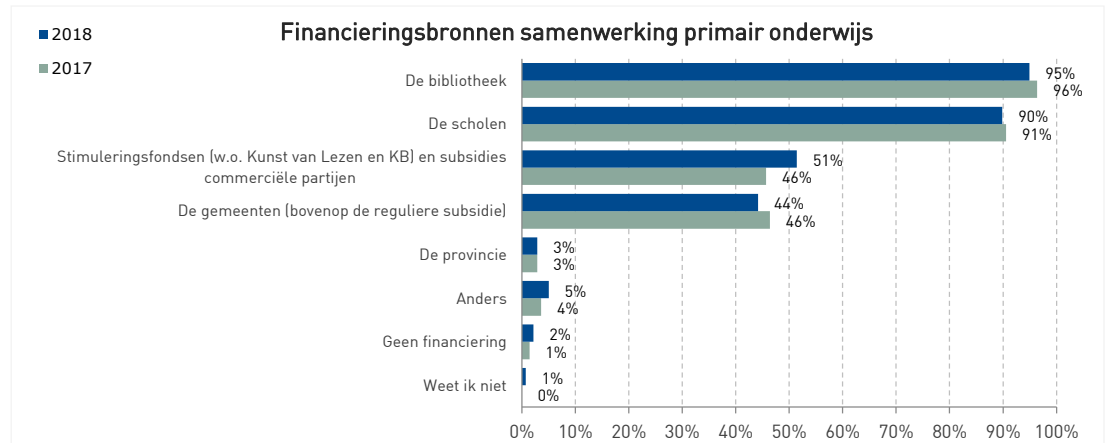
8. Financiering

Bibliotheken en scholen grootste financiers samenwerking PO

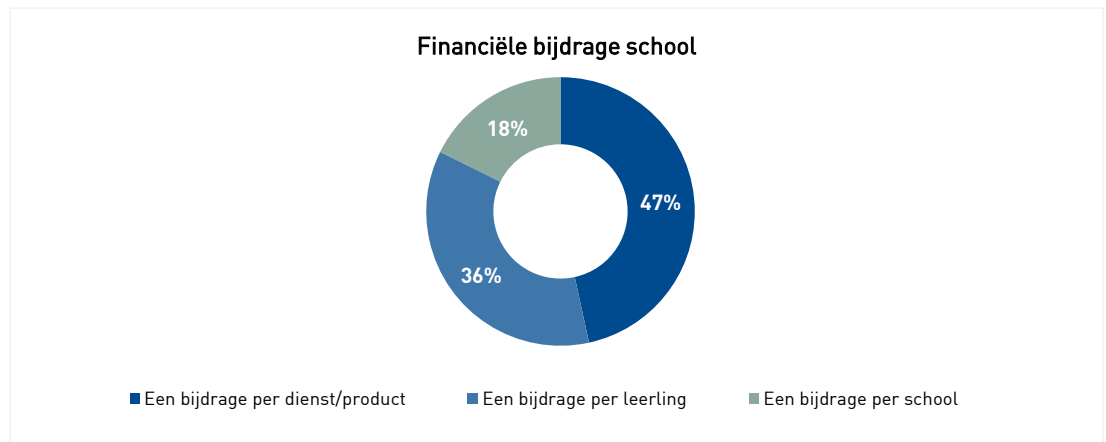
Vrijwel alle bibliotheken leveren zelf een financiële bijdrage aan de samenwerking met het primair onderwijs (95%). Dit budget wordt bij het merendeel van de bibliotheken structureel vrijgemaakt (82%) en door ongeveer de helft (44%) ook incidenteel. Het is echter voor een groot gedeelte van deze bibliotheken onduidelijk hoeveel budget de bibliotheek heeft vrijgemaakt voor de dienstverlening. Vanwege het beperkte aantal bibliotheken dat het budget wel kan benoemen, kunnen er geen concrete bedragen in deze rapportage opgenomen worden.

Naast de bibliotheken zelf zijn de scholen ook een belangrijke financieringsbron van de samenwerking (90%). Ook vorig schooljaar waren de bibliotheken en de scholen de belangrijkste financiers. De scholen die een financiële bijdrage leveren aan de dienstverlening van bibliotheken, leveren meestal een bijdrage per dienst/product (47%) of een bijdrage per leerling (36%). Bibliotheken die een bijdrage per leerling ontvangen, krijgen gemiddeld ongeveer 8 euro per leerling van de scholen.

De helft van de bibliotheken ontvangt financiering uit stimuleringsfondsen, waaronder Kunst van Lezen, en/of van de gemeente (bovenop de reguliere subsidie). Deze gemeenten leveren meestal een structurele bijdrage voor de samenwerking (bijdrage voor opstarten: 14%, structurele bijdrage: 62%, combinatie: 23%).

Figuur 13: Uit welke bronnen wordt de samenwerking met het primair onderwijs gefinancierd? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met het primair onderwijs, n: 138 (2018), n: 138 (2017))

Figuur 14: Kunt u aangeven hoeveel van de schoollocaties waarmee uw bibliotheek samenwerkt, een financiële bijdrage leveren aan uw dienstverlening? (Selectie: bibliotheken waarvan samenwerking met het primair onderwijs wordt gefinancierd door scholen, n: 120)

9. Knelpunten en successen

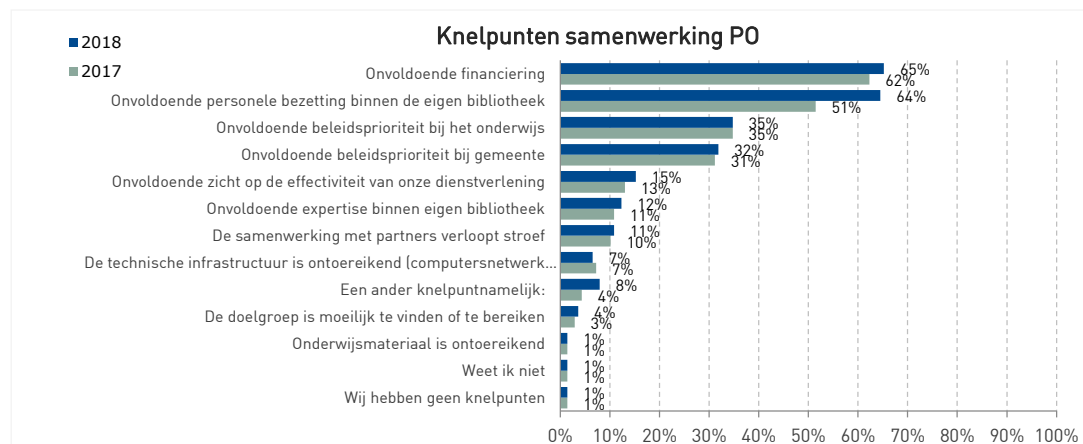
Onvoldoende financiering en personele bezetting terugkerende knelpunten

Vergelijkbaar met vorig schooljaar is het meest voorkomende knelpunt bij de samenwerking met het primair onderwijs onvoldoende financiering (65%). Bibliotheken met omvang XL (>200.000 inwoners) geven dit knelpunt vaker aan dan kleinere bibliotheken. Onvoldoende personele bezetting is in vergelijking met vorig schooljaar voor meer bibliotheken een knelpunt geworden (64%). Ook onvoldoende beleidsprioriteit bij het onderwijs (35%) en de gemeente (32%) worden vaak als knelpunten in de samenwerking benoemd.

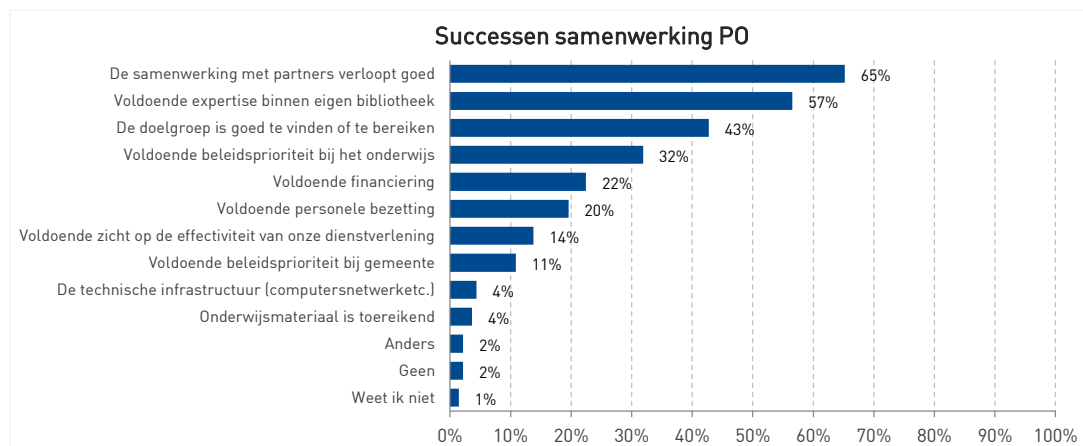
Circa één op de tien bibliotheken geeft aan onvoldoende zicht te hebben op de effectiviteit van de samenwerking met het primair onderwijs (15%). Er zijn diverse instrumenten beschikbaar om dergelijke inzichten te verschaffen, zoals de Monitor de Bibliotheek *op school*. Uit de gegevens die met deze BOP-meting zijn verzameld, valt echter niet te achterhalen waarom bibliotheken dit inzicht niet of onvoldoende uit de Monitor kunnen halen.

Samenwerking met partners verloopt goed

Naast knelpunten is in deze BOP-meting ook gevraagd naar de successen van de samenwerking met het primair onderwijs. Grootste succes is de samenwerking met partners (65%). Daarnaast is meer dan de helft van de bibliotheken van mening dat er voldoende expertise is binnen de eigen bibliotheek (57%).

Figuur 15: Wat zijn volgens u de drie meest voorkomende knelpunten bij de samenwerking met het primair onderwijs? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met het primair onderwijs, n: 138 (2018), n: 138 (2017)).

Figuur 16: Kunt u hieronder aangeven welke drie punten u als de grootste successen ervaart in de samenwerking met het primair onderwijs? (Selectie: bibliotheken die samenwerken met het primair onderwijs, n: 138 (2018))

› Technische toelichting

Enquête

De onderzoeksgegevens gebruikt in dit rapport zijn gebaseerd op enquêtegegevens die via het Bibliotheekonderzoekplatform (BOP) zijn verzameld. De enquêtes zijn afgenomen in de periode 11 juli tot en met 24 september 2018. Tenzij anders vermeld, hebben de gegevens betrekking op het schooljaar 2017-2018.

De vragenlijst voor dit onderzoek is opgesteld door de afdeling Onderzoek van de Koninklijke Bibliotheek, in afstemming met verschillende experts die in het bibliotheekveld werkzaam zijn binnen het domein de Bibliotheek *op school*. Deze vragenlijst is gebaseerd op de meting primair onderwijs over het schooljaar 2015-2016 en geoptimaliseerd naar aanleiding van de vorige rapportage en recente ontwikkelingen in het beleid.

Populatie en respons

Via het BOP zijn 147 basisbibliotheken per e-mail uitgenodigd om deel te nemen aan het onderzoek. Binnen de veldwerkperiode is de vragenlijst volledig ingevuld door 138 van deze bibliotheken (94%). De oorzaken van non-respons (per item) zijn uiteenlopend, maar doorgaans niet gerelateerd aan intensiteit van de samenwerking met het primair onderwijs.

De genoemde cijfers en percentages in deze rapportage hebben betrekking op de 138 bibliotheken die gerespondeerd hebben. Deze resultaten zijn - met een betrouwbaarheidsniveau van 95% en een foutmarge van 5% - representatief voor de totale populatie.

Kwaliteit van de cijfers

Gedurende de analyses van de data bleek de kwaliteit van de gegeven antwoorden op sommige vragen niet voldoende om (als representatieve cijfers) in deze rapportage te presenteren. De respons op enkele vragen bleek ontoereikend, onder andere door inconsistenties in antwoorden, onvoldoende kennis om specifieke vragen te beantwoorden en selectievragen met een beperkt aantal waarnemingen.

Rapportages

In deze rapportage wordt op totaalniveau duiding gegeven aan de resultaten. Waar mogelijk worden interessante verschillen tussen diverse typen bibliotheken tekstueel benoemd. De bibliotheken zijn getypeerd naar aantal inwoners in het werkgebied; hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen bibliotheken in de klassen S (< 50.000 inwoners), M (50.000- 100.000 inwoners), L (100.000-200.000 inwoners) en XL (> 200.000 inwoners). Vanwege het beperkte aantal waarnemingen per categorie is de waarde van deze uitsplitsingen echter indicatief. Het onderscheid in omvang speelt vooral in de individuele rapportages een rol.